

SPLET 3.0 - MODNA MUHA ALI RESNIČNA REVOLUCIJA?

#Gašper Meden

Splet 3.0 oziroma web 3.0 je ena od zadnjih krilatic z izvorom v Silicijevi dolini in ponazarja tretjo generacijo interneta, ki ga podpira tehnologija veriženja podatkovnih blokov. Zagovorniki pravijo, da bo decentraliziral internet in ga vrnil ljudem. Skeptiki po drugi strani niso najbolj prepričani v njegovo izvedljivost, še manj v decentralizacijo. Resnica je verjetno nekje vmes.

Ob bežnem prebiranju spletnih medijev vam je hitro jasno, da še vedno traja vročica nad nezamenljivimi žetoni NFT, ki se je s tradicionalnim zamikom iz tehnološko bolj razvitih in ozaveščenih držav ustalila tudi pri nas, s slovenskimi projekti. O vročici pričča tudi dejstvo, da je bila beseda NFT po različnih slovarjih, kot je na primer oxfordski, imenovana za besedo leta 2021. O NFT-jih sicer tokrat ne bomo razpredali, ker smo o tem v MM-u že obširno pisali. Osredotočili se bomo na drug vidik, in sicer tehnološkega. NFT-ji so po mnenju številnih začetek ali pa nadaljevanje revolucije, ki se imenuje splet 3.0.

IZVEN OGRAJENIH VRTOV

Za zdaj še predvsem med tehnološkimi navdušenci ne manjka pobud za razvoj tehnologij in protokolov v podporo spletu 3.0, nasledniku spleta 1.0 (z začetka devetdesetih let prejšnjega stoletja, ko je internet postal bolj dostopen širši javnosti) in spleta 2.0 (s preloma tisočletja, njegova glavna značilnost pa je možnost sodelovanja pri ustvarjanju različnih vsebin samih uporabnikov spleta). Čeprav bi po naslovu številnih zapisov sklepali drugače, je splet 3.0 skovanka, stara že več kot dve desetletji. Med prvimi naj bi jo leta 2006 v enem od svojih zapisov omenil Jeffrey Zeldman, eden od prvih razvijalcev

aplikacij za splet 1.0 in splet 2.0. V pogovorih naj bi se ga sicer omenjalo že leta 2001. Splet 3.0 za zdaj še nima enotne definicije, v temeljih pa bi uporabniki po zaslugi tehnologije veriženja podatkovnih blokov (*blockchain*) lahko nadzorovali svoje podatke oziroma ti ne bi bili v rokah tehnoloških velikanov, kot sta Meta in Google. Tudi po besedah **Simona Cetina**, partnerja v iPROM-u, lahko splet 3.0 razumemo kot pobudo za decentralizacijo interneta. »Na eni strani imamo peščico digitalnih velikanov, ki si v 'ograjjenih vrtovih' lastijo, upravljajo in tržijo podatke o vedenjskih vzorcih internetne populacije. Na drugi strani imamo vse druge: podjetnike, korporacije, vizionarje, znanstvenike, vlagatelje, ustvarjalce vsebin, tehnološka podjetja in druge, ki se pri svojem delu srečujejo z omejitvami, ki jih ti monopolni položaji prinašajo. Gre za povsem logičen odgovor,« pojasnjuje Cetin.

TUDI PRI DECENTRALIZACIJSKIH PROJEKTIH SO ... CENTRI

Tako kot pri vsaki »veliki« stvari se tudi mnenja o spletu 3.0 precej razlikujejo. Kost za glodanje je s svojimi malce norčavi tviti vrgel vedno kontroverzni Elon Musk in dejal, da je splet 3.0 le marketinška krilatica, a po drugi strani ni izključil »drugačne« prihodnosti interneta. Še en znani tehnološki milijarder se je pridružil razpravi (s tviti), in sicer Jack Dorsey, soustanovitelj in nekdanji direktor Twitterja. Z nekoliko bolj črnogledno konotacijo je prepričan, da je splet 3.0 že v rokah investicijskega podjetja Andreessen Horowitz oziroma drugih investicijskih skladov, ki so že na primer vlagali v Meto. »Gre le za veliko idejo, ki nima praktičnega ozadja. Verjetno se o njem le veliko govori. Mogoče gre le za sanje, ki ne pomenijo nič. Tako kot ne leteči avtomobili. Saj imamo helikoptere. Kaj za vruga sploh je decentralizirani internet? Politični argument?« pa je eden od komentarjev v razpravi na Redditu o spletu 3.0. Nekoliko bolj diplomatski in tehničen je v svojem pogledu Matt Mullenweg, ustanovitelj platforme Wordpress, ki je bila tudi ena od prvih spletnih storitev, ki je sprejemala bitcoin. »Kar se mi zdi kulsko, je dejstvo, da je to, kar imenujemo splet 3.0, pravzaprav točno to, kar je splet 2.0, ki uporablja podobne tehnologije. Menim, da je to dobro. Veste kaj? Tehnologija veriženja podatkovnih blokov ni za vse, zelo pa ustreza nekaterim področjem,« je povedal v intervjuju za tehnološki portal The Verge.

»Splet 3.0 razumemo kot pobudo za decentralizacijo interneta. Na eni strani imamo peščico digitalnih velikanov, ki si v 'ograjjenih vrtovih' lastijo, upravljajo in tržijo podatke o vedenjskih vzorcih internetne populacije. Na drugi strani imamo vse druge: podjetnike, korporacije, vizionarje, znanstvenike, vlagatelje, ustvarjalce vsebin, tehnološka podjetja in druge, ki se pri svojem delu srečujejo z omejitvami, ki jih ti monopolni položaji prinašajo. Gre za povsem logičen odgovor,« meni Simon Cetin, partner v iPROM-u.

Foto: Dreamstime

Jason Aten, tehnološki kolumnist portala Inc., je s tega vidika javnost razdelil na tri skupine. »Prvi so mnenja, da so NFT-ji, kriptovalute in splet 3.0 utopična prihodnost spleta. Drugi, med njimi je Elon Musk, so prepričani, da je vse skupaj le ena navadna distrakcija. Tretji nimajo pojma, kaj tiste tri besede sploh pomenijo. Si predstavljate srečo biti v tretji skupini?« Ob omenjenih tvitih in izjavah se verjetno za glavo držijo zagovorniki spleta 3.0, ki želijo po pisanju portala CNBC internet iz rok investicijskih skladov vrniti ljudem. A tudi tu se skriva paradoks, na katerega med drugim opozarja omenjeni Dorsey. Investicijski skladi so v tovrstnih projektih zaslužili dobre donose. Anderssen Horowitz, tudi splošni javnosti eden od bolj znanih investicijskih skladov v Silicijski dolini, je ustanovil poseben sklad za projekte spleta 3.0 in zanj namenil 4,5 milijarde evrov. Po poročanju The Economist so investicijski skladi do konca leta 2021 za kriptoprojekte namenili okrog 25 milijard dolarjev oziroma skoraj 23 milijard evrov, kar je petkrat več kot leta 2020. Novembra 2021 je bila skupna vrednost kriptovalut ocenjena na bilijon dolarjev.

KAJ PA DECENTRALIZACIJA OGLAŠEVANJA?

Internet pa seveda ni edino področje, ki bi moralo biti po mnenju številnih podvrženo decentralizaciji. Prednjači finančna industrija, med najbolj gorečimi pobudniki pa so – podobno kot v primeru spleta 3.0 – podjetniki s kriptovalutami. Tudi v energetiki se po pisanju CNBC-ja dogajajo podobni premiki: »Vso energijo v uporabi so proizvajala le izbrana podjetja in jo nato prodajala množicam. Zdaj želijo nekateri posamezniki prevzeti nadzor nad svojimi energetskimi potrebami in energijo napraviti bolj decentralizirano.« Sodeč po nekaterih napovedih oziroma scenarijih si lahko obetamo tudi decentralizacijo oglaševanja, ki ga danes krojijo tehnološki velikani. »Ko so pred leti medijske hiše in spletni založniki prepoznali, kaj lahko za njihovo poslovanje na dolgi rok pomeni odvisnost od rešitev, ki jih na področju oglaševalskih tehnologij ponuja Google, je vzkliha pobuda za odprtokodni protokol oziroma standard Open RTB. Danes se lahko ob uporabi primerne tehnologije kdor koli na praktično katerem koli spletnem mediju poteguje za oglasni prostor transparentno in pod istimi pogoji,« pojasnjuje Simon Cetin.

Foto: Črt Piksler/ahiv MM-a

»Kar naj bi splet 3.0 naredil, je, da se bo vse vrtelo okrog skupnosti. In seveda bo tudi te skupnosti treba oglaševati, predstavljati, kaj ta skupnost ponuja, zakaj je boljša od drugih ipd. Možno je tudi, da bo prišlo do premika in bo uporabnik dejansko tudi udeležen pri tem zaslužku oglaševalcev,« meni Miha Lavtar, direktor spletne agencije Optiweb.

Na drugi strani lahko po njegovih besedah vsak oglaševalec ob podpori ustrezne infrastrukture oglaševalske tehnologije pred tekmece zavaruje podatke, pridobljene z oglaševanjem. V iPROM-u tako naročnikom zagotavljajo infrastrukturo, na kateri gradijo lasten podatkovni silos (Private DMP), do katerega tekmece nimajo dostopa. »V takšnem okolju lahko naši partnerji podatke iz zalednih sistemov povezujejo z oglaševalskimi podatki tudi na popolnoma varen in, kar je še posebej pomembno, zakonsko skladen način. S takšnimi pristopi so podjetja seveda v močni konkurenčni prednosti pred tistimi, katerih oglaševalske strategije slonijo le na ekosistemih 'ograjanih vrtov', ki njihove podatke, pridobljene z oglaševanjem, agregirajo in jih ponujajo tekmeccem,« je povedal Cetin.

PRIHODKI ZA VSE, A BO OGLAŠEVANJE ŠE TEŽJE

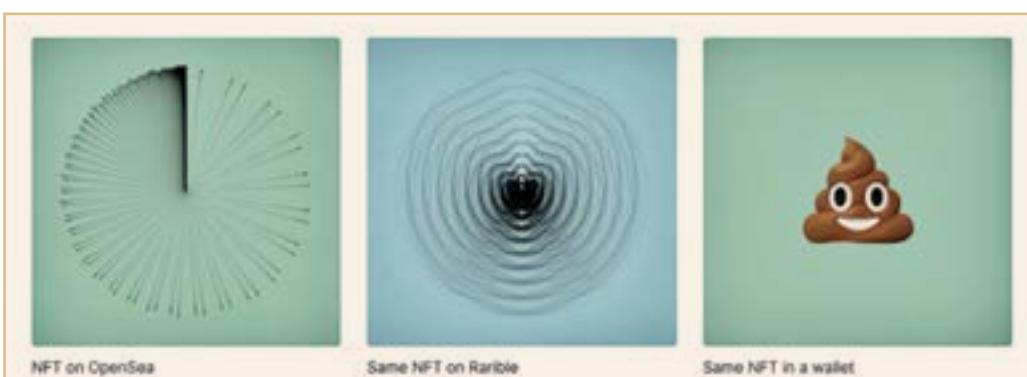
Miha Lavtar, direktor agencije Optiweb, dodaja, da se bo v spletu 3.0 vse vrtelo okrog skupnosti. In seveda bo po njegovih napovedih tudi te skupnosti treba oglaševati, predstavljati, kaj ta skupnost ponuja in zakaj je boljša od drugih. »Možno je tudi, da bo prišlo do premika in bo dejansko uporabnik tudi udeležen pri tem zaslužku oglaševalcev. Kar nekako tudi zagovarja splet 3.0, da vsi profitirajo, in ne da gre zgolj samo v nekaj velikih žepov. Zna biti pa oglaševanje še težje, ker bo zaradi povečane zasebnosti še manjša možnost ciljanja. Oziroma se bo združilo zadnje dvoje, da če boš razkril svoje podatke, boš za nagrado tudi plačan. Brskalnik Brave je primer, v katero smer gredo brskalniki in trend oglaševanja,« je povedal. Ob tem nas je zanimalo, kako se bo po njegovem mnenju spletu 3.0 moral prilagajati marketing. Po besedah Lavtarja bo predvsem vedno več časa in naložb namenjenega

grajenju skupnosti, ki je osnova spleta 3.0. »Cilj bo torej dobiti uporabnike na svojo stran in se potem z njimi ukvarjati, jih negovati in s tem ne samo zadržati, ampak aktivirati,« je povedal.

NASLEDNJI EVOLUCIJSKI KORAK INTERNETA

Splet 3.0 in decentralizacija sta po mnenju Chrisa Dixona, ki v skladu Anderssen Horowitz skrbi za projekte spleta 3.0, odgovor na največjo možno centralizacijo v zgodovini, t.j. centralizacijo interneta, kot je povedal za The Economist. Izvorni, decentralizirani internet je zanj v obliki spleta 1.0 živel med letoma 1990 in 2005. Po tem je sledil splet 2.0 in vzpon tehnoloških velikanov s centraliziranimi bazami podatkov z informacijami o uporabnikih. Splet 3.0 bo tako zanj kombinacija decentraliziranega in s strani skupnosti vodenega spleta 1.0 z moderno funkcionalnostjo spleta 2.0.

Težnja po decentralizaciji je po besedah Cetina popolnoma logičen in na nek način evolucijski proces razvoja interneta. »Centralizacija bo v prihodnosti zaradi težnje po povračilu naložbe seveda prisotna na novih področjih, v katera bodo vlagala medijska in tehnološka podjetja. Centralizacijo bomo denimo na začetku zagotovo videli v tako imenovanih 'metasvetovih', toda ko bo segment dosegel raven zrelosti, bo sledila decentralizacija,« je prepričan. Ob tem Cetin poudarja, da ne moremo spregledati dejstva, da v prid spletu 3.0 delujejo tudi sami regulatorji. »Na področju EU bo imela pobuda *Digital sovereignty for Europe* zagotovo svojo težo. GDPR bo še bolj jasno opredeljeval področje zasebnosti posameznika. Vsi vemo, podatki so nova nafta. Za konkurenčnost digitalnega trga ni treba posegati v koncentracijo lastništva, poseči je treba le v način upravljanja s podatki,« je prepričan Cetin.

Ko eksperiment navrže nove pomisleke

Za enega od večjih pretresov v dojamaju NFT-jev in spleta 3.0 je z eksperimentom poskrbel Moxie Marlinspike, ustanovitelj pogovorne aplikacije Signal in kriptograf. Ustvaril je NFT, ki se je spreminjal glede na gledalca (spletni strežnik je dopuščal prikazovanje različnih slik glede na IP-uporabnika). Na tržnici NFT-jev je bil videti eno, na platformi Rarible drugo, v kriptodenarnici pa kot čustvenček 🍌. »Kar kupuješ, ni nujno, da tudi dobiš. To ni pri NFT-jih nič takega, takšne so specifikacije. To bi se lahko zgodilo pri številnih dragih NFT-jih, le da sem ga jaz naredil eksplicitnega.« Le nekaj dni zatem pa je opazil, da je Opensea umaknil njegov NFT, češ da je kršil pravila (ni jih). »Kar pa je bolj zanimivo, je, da potem ni bilo več NFT-ja v nobeni moji kriptodenarnici. To je splet 3.0, kako je to mogoče?« je zapisal na svojem blogu in sprožil številne pomisleke o dejanskih možnostih decentralizacije interneta.

Vir: Moxie.org